

משרד החנוך והחברות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל ו ו נ ו ת ל ע י ו ן ג פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושש

ראחחנן (תשכ"ז)

ו' י' כ'

א. י' והיה כי יביאך ה' אלוקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך
לאברהם ליצחק ליעקב לתת לך
ערים גדולות וטובות אשר לא בנית

י"א ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת
ובורות חצובים אשר לא חצבת
כרמים וזיתים אשר לא גמעת
ואכלת ושבעת

י"ב השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך...

י"ג א-ח ה' אלוקיך תירא ואותו תעבד ובשמו תשבע

רמב"ם הלכות מלכים ח' א':

חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ויכבשו וישבו מהן, יותר להן לאכול גבלות
ומטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו
האסורים, וכן שותה יין נסך.

מפי השמועה למדו (דב' ו' י"א) "ובתים מלאים כל טוב" ערפי חזירים (יש
גורסים "קדלי חזירים") וכיוצא בהן.

רמב"ן ד"ה והיה כי יביאך... יזכיר בכאן כי ברבות הטובה יזכור ימי עניו ומרודו

שהיה עבד בטצרים ולא ישכח את ה' שהוציאו מן העבדות והיא לטובה הזאת, אבל
יזכור חסדיו תמיד ויירא אותו ויעבדו לפניו כעבד לאדוניו.
ועל דעת רבותינו ירמוז עוד, כי הטוב ההוא אשר ימצא בבתים המלאים סותר,
אפילו היו שם דברים הנאסרים בתורה, כגון קודלי חזירים או כרמים נסודיים
כלאים, או ערלה. ואפילו בבורות יתכן שיתכן שהיה בחטיבתן דבר אסור בטיח
אשר בהן; או הזכיר הבורות דרך מליצה להזכיר ברבנות הטובה. והשליט אותם
בכל הנמצא בארץ במותר ובאסור.

והנה הותרו להם כל האסורים זולתו אסור ע"ז, כמו שיבאר עוד (ז' כ"ה) "לא
תחמוד כסף וזהב אשר עליהם ולקחת לך" ולכך יזכיר כאן בפרשה שאחרי כן (ז'
ה') "מזבחותיהם תחוצו ומצבותם תשברו..." לאבד ע"ז ומשמשיה, ושאר כל הנמצא
בארץ - מותר.

והיה ההיתר הזה עד שאכלו שלל אויביהם, ויש אומרים: בשבע שכבשו,
וכן נראה בגמ' בפרק ראשון ממסכת חולין.

והרב (= הרמב"ם) כתב בהלכות מלכים ומלחמותיהם: "חלוצי צבא משיכנסו...
(ומביא את דברי הרמב"ם דלעיל).

ואין זה נכון, שלא בשביל פקוח נפש או רעבון גלבד הותר בשעת המלחמה, אלא
לאחר שכבשו הערים הגדולות והטובות וישבו בהן, התיר להם שלל אויביהם, ולא
בכל חלוצי צבא אלא בארץ אשר גשבע לאבותינו לתת לנו כסר שמפורש בענין.

וכן יין נסך שהזכיר - אינו אמת, שבכל אסורי ע"ז היא עצמה ומשמשיה
ותקרובת שלה הכל אסור, שנאמר (ז' כ"ו) "שקץ השקצו ותעב תתעבנו כי חרם
הוא". ואם לא נתכונן הרב אלא להתיר סתם ייבם במלחמה, וכי למה הוצרכנו
לדבר זה? אסורי תורה הותרו, גזרות של דבריהם יהיו אסורות?

1) מה הקשי בפסוקינו שמישב אותו הרמב"ן בראשית דבריו
(עו "ועל דעת רבותינו")?

2) מה ההבדל בין פרושו של הרמב"ן (שהובא בקטע הראשון כנ"ל)
ובין דעת רבותינו כפי שמביאה הרמב"ן?

3) מה הקשי הסיוח בבורות החצובים, שנתן לו הרמב"ן שני ישובים
שונים (... "או הזכיר הבורות") שלא עשה כן בבתים ובכרמים וכו'?

4) לשם מה מכניס הרמב"ן לתוך פרושו את הפסוקים ז' כ"ה, ז' ה'?

5) הסבר את הטקסות המסומנים בקו.

6) מה ההבדל בין דעת הרמב"ן לדעת הרמב"ם?

א 7) סבחינה מסוימת מרחיב הרמב"ם את ההיתר ומבחינה אחרת הוא
מצמצמו. ומבחינה אחת מרחיב הרמב"ן את ההיתר ומבחינה אחרת
הוא מצמצמו. הסבר, כיצד!

(גליון ואתחנן)

א (8) הרמב"ן אומר בפרושו לדברי הרמב"ם הנ"ל:
 ונראה לי לישוב דברי רבנו... דלא איירי שחם מסוככים
 אצל הרעב, אלא שאינם צריכים לטרוח לבקש מאכל היתר כדרך
 שנכנסו לגבול העמים, אם ילכו לבקש מאכל היתר, יקומה
 עליהם העמים.

מהי הקושיה על דברי הרמב"ם שרצה לישוב על ידי כך?

ב. י"א-י"ג: ...ואכלת ושבעת - השמר לך פן תשכח... את ה' אלוקיך תירא ואותו תעבד...

העמק דבר

י"א ד"ה ואכלת ושבעת: מותר אחת, לא רק כדי קיום הנפש אלא אפילו כדי שביעה,
 בלי חשבון ודעה, שאין באותה שעה זמן לחשוב בזה, שמא יסתכן. וגם
 שביעה גורם בריאות יתירה הנדרש בעת מלחמה. אבל אחר שכן הוא -
 י"ב ד"ה השמר לך פן תשכח: שלא יהא הדבר הזה גורם להשכיח את ה'...
 י"ג ד"ה ואותו תעבד: ...הפירוש, שיפנה עצם מלחמתו לשם שמים - לטובת
 הכלל, אבל לא להנאת עצמו, ללחום כדי לגזול ולשלול וכדומה.
 י"ז ד"ה שמור תשקרו: שמירה יתירה בעת מלחמה משום שקרוב לפרוק עול תורה
 ומצוות.

1) האם נוטה בעל העמק דבר בענין היתר אסורי התורה בשעת
 מלחמה אחרי דעת הרמב"ם או אחרי דעת הרמב"ן?

א (2) מה ההבדל בין הרמב"ן ובין בעל העמק דבר בתפישת הקשר
 שבין הפסוקים י"א-י"ד?

ג. י"ג את ה' אלוקיך תירא ואותו תעבד ובשמו תשבע

השרח

י' כ': את ה' אלוקיך תירא אותו תעבד ובו תובק ובשמו תשבע.

בעל העמק דבר מסביר את ההבדל בין שני הפסוקים על פי פרושו הניתן
 לפסוקים י"א-י"ג לעיל.

התוכל לשער - כיצד?

ד. ט"ז לא תנסוך את ה' אלוקיכם כאשר נסיתם במסה.*

רש"י ד"ה במסה: כשיצאו ממצרים שנטוהו במים שנאמר (שם' י"ז) "היש ה'
 בקרבנו".

ראב"ע ד"ה במסה: שם מקום הנזכר (שם' י"ז) "ויקרא שם המקום מסה"; ונפתח
 הני"ת כמו (שופטים ח') "וזבח וצלמונת בקרקר", (שם' א' ט"ו ד')
 "ויפקדם בטלאים". רש"י פושטיו. והטעם, שאמרו: "היש ה' בקרבנו" ואם
 הוא - נעבדנו. רק אין לך צורך, לבד שתשמור מצוותיו...

1) מה ההבדל בין רש"י לראב"ע בפירוש "במסה"?

2) מהו הקשי הלשוני המתורץ בדברי ראב"ע?

א (3) למה חוסיף ראב"ע לפ' שמואל א' ט"ו "ושם פרשתיו".
 אין לנו פרוש של ראב"ע לנביאים ראשונים. התוכל לשער
 מה פירש ראב"ע שם?

* לפסוק זה עיין גליון עקב תשי"א!

השאלות הסטוטנטות א קשות והסטוטנטות אא קשות ביותר. בחר במתאים לך.
 תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ ירושלים קרית משה.